

اهمیت تعامل تاریخ محلی با تاریخ شفاهی در تدوین محلی‌نگاری

دکتر ابوالفضل حسن‌آبادی

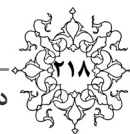
چکیده:

تدوین در تاریخ شفاهی یکی از مهم‌ترین وجوه انتشار محتوای مصاحبه‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده است که عموماً در قالب چاپ کتاب صورت می‌پذیرد. نوع و شکل تدوین در تاریخ شفاهی به عوامل گوناگونی مانند سیاست‌گذاری مراکز، تدوینگر و نوع مصاحبه‌ها بستگی دارد. در این مقاله به ارتباط بین تاریخ محلی و تاریخ شفاهی و تأثیر آن بر تدوین پرداخته می‌شود و با طرح مباحثی مانند ماهیت تاریخ محلی و کارکرد تاریخ شفاهی در پژوهش‌های تاریخ محلی، تفاوت محلی‌نگاری شفاهی با تاریخ شفاهی محلی در تدوین شرح داده می‌شود. هم‌چنین با تعیین سازوکار تدوین صحیح تاریخ شفاهی در پژوهش‌های تاریخ محلی سعی می‌گردد تا جنبه‌های مختلف موضوع مورد توجه قرار گیرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در کتاب‌های چاپ شده درباره تاریخ شفاهی، انبوه اطلاعات تاریخ محلی در قالب‌های گوناگون، بدون دسته‌بندی اطلاعات و ارزش‌گذاری مفاهیم، مورد استفاده قرار می‌گیرد و باید چارچوب‌های جدیدی برای آن تعریف شود.

کلیدواژه‌ها:

تاریخ شفاهی، تاریخ محلی، تدوین، تاریخ شفاهی محلی، تاریخ محلی شفاهی.

دوفصلنامه تاریخ شفاهی، سال چهارم، شماره اول، شماره پیاپی ۷، بهار و تابستان ۱۳۹۷، ص ۲۱۸-۲۲۵

اهمیت تعامل تاریخ محلی با تاریخ شفاهی در تدوین محلی‌نگاری

دکتر ابوالفضل حسن‌آبادی^۱

مقدمه:

تدوین به‌عنوان محصول نهائی بسیاری از مصاحبه‌ها مدنظر پروژه‌های فردی یا جمعی تاریخ شفاهی است. تدوین در تاریخ شفاهی به عوامل گوناگونی مانند سیاست‌گذاری مراکز، تدوینگر و نوع مصاحبه‌ها بستگی دارد. در این مقاله به ارتباط بین تاریخ محلی و تاریخ شفاهی و تأثیر آن بر تدوین پرداخته می‌شود تا طرح مباحثی مانند ماهیت تاریخ محلی و کارکرد تاریخ شفاهی در پژوهش‌های تاریخ محلی، تفاوت محلی‌نگاری شفاهی با تاریخ شفاهی بیان گردد. همچنین در تهیه سازوکار تدوین صحیح تاریخ شفاهی در پژوهش‌های تاریخ محلی، سعی می‌گردد تا جنبه‌های مختلف موضوع مورد توجه قرار گیرد.

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که شکل‌گیری و گسترش تاریخ شفاهی در ایران در بیش از یک دهه اخیر، پیشرفت‌های زیادی در زمینه مفاهیم و کارکردها، موضوع‌یابی و مصاحبه در تاریخ شفاهی داشته است اما، در زمینه تدوین در تاریخ شفاهی علی‌رغم آنکه تاکنون دو همایش در سال ۱۳۹۱ش. توسط مرکز اسناد و کتابخانه مجلس و در ۱۳۹۴ش. توسط مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های تاریخ معاصر با همکاری انجمن تاریخ شفاهی ایران برگزار شده است، اما منجر به تهیه متن و دستنامه مشخصی نشده است. در زمینه منابع خارجی هم به نسبت سایر منابع تاریخ شفاهی، کمتر به تدوین پرداخته شده است. اولین اثر مهم در این زمینه، پیاده‌سازی و ویرایش در تاریخ شفاهی (Baum, 1991) اثر خانم ویلا باوم است که بیشتر رویکرد پیاده‌سازی دارد و توضیحات زیادی درباره ویرایش نداده است. مقاله خانم شاپس در زمینه تدوین در تاریخ شفاهی نیز با توجه به سابقه تخصصی و کارگاه‌هایی که برگزار نموده، از اهمیت برخوردار است

۱. دکترای تاریخ محلی و مدیریت اسناد
و مطبوعات آستان قدس رضوی؛
Ahassanabady1@yahoo.com

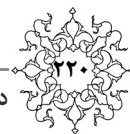
(shops, 2011). به نظر می‌رسد تدوین بیشتر امری سلیقه‌ای در نظر گرفته شده است و کمتر تمایلی برای ارائه حتی تجربیات درباره آن در سطح جهانی وجود دارد. روش پژوهش در نوشتار حاضر، کتابخانه‌ای است و تلاش می‌شود تا با استفاده از منابع داخلی و خارجی و بررسی مصداقی، جوانب مختلف موضوع بررسی گردد.

تعامل تاریخ محلی با تاریخ شفاهی و اثر آن بر تدوین

نیاز به انتقال و معرفی اطلاعات، از مهم‌ترین زمینه‌های تبدیل گفتار به نوشتار و پیاده‌سازی مصاحبه‌های تاریخ شفاهی است. لیندا شاپس سه نوع تدوین را در تاریخ شفاهی ذکر می‌کند؛ تدوین زندگی‌نامه‌ای، تدوین مقطعی از مصاحبه‌های مختلف که ذیل یک عنوان کلی جمع می‌گردد و تاریخ شفاهی مشارکتی که مبنای تئوری دارد، زیرا وی بر نقش تئوری در تدوین تاریخ شفاهی تأکید می‌کند (shops, 2011, p. 15-17). نورایی نیز مصاحبه انفرادی، مصاحبه ترکیبی با ساختار توصیفی و مصاحبه جمعی با ساختار چالشی را ذیل انواع تدوین می‌آورد (نورایی، ۱۳۸۶، ص ۱۱۸). در دهه ۱۹۹۰م. فریش معتقد بود که تاریخ شفاهی وابسته به مراحل انجام آن و دسته‌بندی اطلاعات است و کمتر به نتایج و شرح مصاحبه‌ها توجه می‌شود و اهمیت تئوری‌پردازی در تدوین، مورد توجه قرار نمی‌گیرد (frish, 1990, p. 162).

تاریخ محلی به‌عنوان یکی از نحله‌های تاریخ‌نگاری در تاریخ معاصر، مطرح است. در تاریخ محلی می‌توان با فراهم‌آوری زمینه شناخت از خانواده، طبقه، گروه‌های قومی، نژادی و بسیاری از جزئیات تاریخی، زمینه تعالی و درک صحیح‌تری از تاریخ عمومی جامعه را فراهم آورد. تاریخ محلی که به‌خاطر نوع فعالیت و شکل زبانی آن مردمی است (samuel, 1976, p. 192)، ممکن است به بسیاری از داستان‌ها و افسانه‌ها در میان مردم مرتبط گردد که باورپذیر نباشند و در هیچ‌جا هم ثبت نشده باشد (Danielson, 1980, p. 76). این اطلاعات شاید ارزش تاریخی زیادی نداشته باشند، اما ارتباط پیچیده‌ای بین روح انسانی و وظایف نویسنده محلی کار برقرار می‌کند. گاهی از طریق همین داستان‌ها و افسانه‌ها، آموزش چگونه زیستن جوامع کوچک در محیط بزرگ مطرح می‌گردد و راهی برای حفظ اهمیت و ساختار آن داده می‌شود (Serikaku, 1989, p. 3).

گرچه تاریخ محلی را راهی برای ساختن جامعه از طریق بررسی تاریخ نزدیک آن می‌داند و اینکه مردم جامعه را با استفاده از یک گذشته مشترک، دورهم گرد می‌آورند و راهی بهتر برای درک مکان فراهم می‌کنند. تاریخ محلی به ما می‌گوید چه چیزی برای تاریخ یک شهر یا منطقه ضروری و لازم است، پس فرصتی برای کشف راه‌هایی در گذشته است که به شکل دادن امروز کمک می‌کنند (Greber, 1979, p. 66). تاریخ محلی در دسترس قرار دادن بیشتر تاریخ در جامعه‌ای است که متناسب با رشد علائق تاریخ رشد می‌یابد و با حوادث و سنت‌هایی که در گذشته، افکار

ما را شکل می دهند، به صحنه می آورد (Moffatt, Rich, 1952, p.87).

تاریخ شفاهی نیز در ظرف تاریخ محلی با جمع‌آوری تواریخ زندگی افراد در متن فعالیت‌ها و موقعیت‌های تاریخی که در گذشته اتفاق افتاده است، اطلاعات جزئی از حوادثی است که در محیط اجتماعی، جامعه احاطه شده را پوشش می‌دهد. الکساندر پرتلی معتقد است که تاریخ شفاهی نه تنها به ما می‌گوید که مردم چه کار کرده‌اند، بلکه آنچه که آن‌ها به انجام آن اعتقاد داشته‌اند و آنچه که اکنون فکر می‌کنند که باید انجام دهند را نیز نشان می‌دهد (portelli, 1988, p.68). هم‌چنین به مردمی که معمولاً در لایه‌های زیرین جامعه نادیده گرفته می‌شوند و نقشی در ساختار تاریخ رسمی جامعه ندارند، کمک می‌کند تا درک صحیح‌تری از گذشته داشته باشند و آینده را فراروی مخاطبان می‌گذارد (perks, Thompson, 2006, p.32).

با توجه به ماهیت و کارکرد تاریخ شفاهی، می‌توان از آن در زمینه پژوهش‌های تاریخ محلی استفاده زیادی نمود. امکان دارد در یک پروژه محلی حجم وسیعی از اطلاعات درباره رفتارهای اجتماعی، دیدگاه‌های شخصی و سنت‌های شفاهی جمع‌آوری گردد، آداب و رسوم جشن‌ها، شادی‌ها، غم‌ها، مریضی‌ها، رنج‌ها و حوادثی مرتبط با آن در زمره این مسائل هستند (Danielson, 1980, p.68). تاریخ‌های محلی از تعداد زیادی داستان و سنت‌های شفاهی تشکیل شده است که زمینه ارتباطی آن را با دیگر رشته‌ها فراهم می‌کند (Ives, 1920, p.103). منابع شفاهی سنتی ارتباط مستقیمی با تاریخ‌های محلی دارند و ارزش کلمات جمع‌شده تاریخ شفاهی که در زمینه آداب و رسوم تهیه شده باشد، می‌تواند تأثیر مهمی در محلی‌سازی افکار و تفکرات محل و ارتباط منطقه‌ای آن، داشته باشد (Gates, 1974, p.25). بسیاری از پروژه‌های تاریخ شفاهی در سال‌های اخیر، بر پایه سنت‌های شفاهی، آداب و رسوم و محتوای تاریخ محلی بنا شده است (Crawford, 1974, p.25). برگرداندن زبان جوامع بی‌سواد و غیرتحصیل کرده از شفاهیات به نوشته‌ها و زبان علمی با مفاهیمی همه‌جانبه - از درون جوامع و نه از نگاه بیرونی - در زمره وظایف تاریخ شفاهی است که از طریق فولکلوریست‌های آکادمیک عملی می‌شود. دور سون از فولکلوریست‌های فعال در حوزه تاریخ شفاهی معتقد است که بین تاریخ شفاهی، فولکلور و تاریخ در بررسی تاریخ محلی یک منطقه، مسیر مشترکی در موضوعات متنوعی مانند افسانه‌ها، داستان‌ها، غم‌ها، شادی‌ها و تعصبات قومی وجود دارد (Dorson, 1969, p.197) که با همکاری بین این دو گروه، می‌توان احساس شخصی از تاریخ در جوامع متمدن را احیاء کرده و نقش مردم را در این فرایند برجسته کرد.

با توجه به تعریف‌های ارائه‌شده، تاریخ محلی و تاریخ شفاهی در زمینه ارتباط با جامعه و توجه به خواسته‌های تاریخی مردم، از مشترکات زیادی برخوردارند که بر تدوین نهایی محتوای ارائه‌شده تأثیر مستقیم دارند و می‌توان آن‌ها را در دو حوزه مجزا به شرح زیر دسته‌بندی نمود:

• در زمینه پژوهش‌های دانشگاهی، با رویکردهای تاریخ‌نگارانه، گذشته تاریخی را مورد بررسی

قرار می‌دهند. این حوزه پژوهشی با منابعی مرتبط است که ماهیت استنادی دارد. داده‌های تاریخ شفاهی براساس استانداردهای مشخص جمع‌آوری شده و تاریخ محلی نیز نه در راستای توصیف و پرداختن به کلیات، بلکه در زمینه درک انتقادی از تاریخ است.

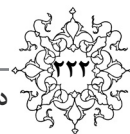
- در زمینه مطالعات مرتبط با زندگی عادی مردم که انبوه اطلاعات متنوع و متناقض در آن وجود دارد. محتوای اطلاعاتی جمع‌آوری شده در این زمینه جالب و شنیدنی است، اما اعتبار و استناد تاریخی کمتری دارد. تعامل تاریخ شفاهی در زمینه تدوین، همان ارتباطی است که دورسون معتقد است اگر فولکلوریست‌ها از ماهیت جنس و طبقه بیرون آیند و نیز تاریخ شفاهی کارها از کار بر روی نخبگان سیاسی یا اقتصادی بیرون آیند، می‌توانند در موضوعات متنوعی مانند تصیبات، شایعات، ترس‌ها، نفرت‌ها، کینه‌ها و وفاداری‌ها، فعالیت‌های مشتری با هم داشته باشند. داده‌های گردآوری شده در این نوع همکاری، از نظر شکل خروجی، زبان، ساختار، نوع محتوا و البته هدف و ماهیت، تفاوت اساسی در تدوین دارند. در این نوع تدوین محققان تاریخ شفاهی بر این نکته متفق‌القول هستند که آنچه تاریخ شفاهی را از تاریخ مکتوب متمایز می‌کند، شفاهیت، شکل روایی، ذهنیت (در مقابل عینیت)، رابطه بین مصاحبه‌کننده و روایت‌کننده و ... است.

در تدوین خروجی‌های موضوعی تاریخ شفاهی، به علت مسئله‌مند بودن و نوع اطلاعات اخذ شده، امکان مستندسازی داده‌های اخذ شده وجود دارد، درحالی‌که در نوع دوم داده‌ها، بسیاری از اطلاعات از طریق واسطه‌های دوم و سوم اخذ شده است و امکان مستندسازی محتوا وجود ندارد که از آن می‌توان به شفاهی‌نگاری محلی یاد نمود. نوع سوم تدوین در تاریخ شفاهی، از اختلاط بین دو ساختار دیگر به وجود آمده که معمولاً در پروژه‌های بزرگ تاریخ شفاهی محلی، امکان‌پذیر است. در مواردی که تاریخ یک شهرک مورد بررسی قرار می‌گیرد، انبوهی از اطلاعات رسمی و غیررسمی و مستند و غیرمستند جمع‌آوری می‌گردد که با هم هویت مکانی را تشکیل می‌دهند و در تدوین نهائی تاریخ آن مکان، ضرورتی کاربردی دارند.

وضعیت تدوین تاریخ در تاریخ شفاهی محلی ایران

بررسی تدوین تاریخ شفاهی محلی در ایران نشان می‌دهد که این تدوین‌ها در ذیل چند محور اصلی انجام گرفته است:

- انقلاب اسلامی: مهم‌ترین محمل تاریخ شفاهی در تدوین محلی، انقلاب اسلامی است. رویکرد تدوین در این زمینه، حکومتی است و بیشتر فعالیت‌های صورت گرفته، حمایتی و در ساختار توصیفی-تاریخی و سلیقه‌ای است. از مهم‌ترین فعالیت‌های تدوینی این مراکز، می‌توان به آثار مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی اشاره کرد که از سال ۱۳۷۷ ش.

برنامه‌هایی تحت‌عنوان «یادها» برای مستندسازی تاریخ‌محلی انقلاب اسلامی را شروع کرده است. اولین سری از این کتاب‌ها، «خمین در انقلاب» است که توسط آقای مرادی‌نیا انجام شد و به‌تدریج تألیفات دیگری مانند شیراز در انقلاب (مرادی خلیج، ۱۳۹۲) و تبریز در انقلاب (بهبودی، ۱۳۸۳) صورت گرفت و عمده‌تاً شامل کتاب‌هایی است که ذیل تاریخ‌شفاهی و خاطرات در مناطق مختلف کشور به چاپ می‌رسند. رویکرد تدوینی این آثار با یک شیوه‌نامه تقریباً مشخص است که در ابتدای آثار توضیح داده شده و باعث شده است تا بافت تقریباً یکدستی در این آثار باشد. در بیشتر آثار تاریخ‌شفاهی محلی تدوین‌شده، توضیحاتی درباره تاریخچه شهر و جایگاه تاریخی آن داده شده است.

- مرکز اسناد انقلاب اسلامی نیز در یک دهه اخیر توجه ویژه‌ای به تدوین تاریخ‌شفاهی محلی کرده است. انتشار کتاب‌های تاریخ‌محلی انقلاب در مقایسه با دیگر آثار مرکز، از حجم و اهمیت زیادی برخوردار نیست و مانند مؤسسه تنظیم و نشر از برنامه مدونی برای پژوهش و چاپ برخوردار نیست. از کتاب‌های چاپ‌شده می‌توان به انقلاب اسلامی در سبزوار (شمس آبادی، ۱۳۹۰) و انقلاب اسلامی در همدان (مومن، ۱۳۸۶) اشاره نمود.
- تاریخ جنگ: جنگ تحمیلی در ایران به علت گستره دربرگیری و تحت‌تأثیر قرار دادن شئون زندگی بسیاری از مناطق کشور، از اهمیت زیادی برخوردار است. مناطق مختلف در ایران در سطوح مختلف و شرایط متفاوت، با این مسئله درگیر بوده‌اند. برخی از آثاری که به‌منظور مستندسازی تاریخ جنگ انجام‌شده، دربردارنده اطلاعات محلی است. بیشتر داده‌های شفاهی محلی در ذیل تدوین خاطرات سرداران و فرماندهان آمده است و محدودی از اطلاعات با محوریت تاریخ‌های شهرهای مهم در جنگ مانند دزفول آمده است.
- کتاب‌های تاریخ‌محلی در سال‌های اخیر استفاده از تاریخ‌شفاهی برای مستندسازی تاریخ‌محلی توسط پژوهشگران موردتوجه قرار گرفته است. این محققان اغلب به‌طور ناقص و در چارچوب جمع‌آوری انبوهی از اطلاعات توصیفی-تاریخی به استفاده از تاریخ‌شفاهی می‌پردازند و معمولاً در رابطه با صحت و سقم اطلاعات نیز واکاوی نمی‌کنند. تدوین توصیفی تاریخ‌شفاهی محلی از مهم‌ترین اهداف این پژوهشگران است و البته داده‌های تاریخ‌شفاهی در نبود اسناد و مدارک تاریخی، بخش مهمی از اطلاعات آن‌ها را تشکیل می‌دهد. علاوه بر تألیفات تاریخی، کتاب‌های زیادی با محوریت مردم‌شناسی، تاریخ اجتماعی و جامعه‌شناسی توسط پژوهشگران علاقه‌مند نوشته شده است که یکی از مهم‌ترین ساختارهای اطلاعاتی آن، داده‌های تاریخ‌شفاهی است که رویکرد محلی ناآگاهانه در استفاده از جمع‌آوری اطلاعات دارد.
- تدوین تاریخ‌شفاهی رجال محلی: یکی از منابع مهم که ذیل تاریخ‌محلی واجد ارزش موردتوجه قرار گرفته است، خاطرات رجال محلی است. این خاطرات عموماً با شرح حال زندگی و

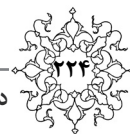
توصیف مکان زندگی فرد شروع شده و با اقدامات وی ادامه می‌یابد. بیشتر مصاحبه‌هایی که در زمینه جنگ و انقلاب یا خاطرات شخصی تدوین شده است، به‌نوعی با داده‌های شفاهی محلی در ارتباط است. تدوین عمده این اطلاعات بر پایه سلیقه مؤسسات، تدوینگران یا خواسته‌های مصاحبه‌کنندگان صورت گرفته است.

نتیجه‌گیری:

اهمیت توجه به تدوین در تاریخ شفاهی محلی و محلی‌نگاری شفاهی، به ماهیت اطلاعات محلی، ساختار آن و ماهیت اطلاعات تاریخ شفاهی بستگی دارد، در واقع اطلاعاتی که قابلیت مکتوب شدن ندارند و احساساتی که در قالب نوشتار نمی‌گنجند. از وجوه تمایز متون شنیداری و نوشتاری، تأکید بر محتوا در متون شنیداری و تفاوت ماهیت تاریخ شفاهی با خاطرات شفاهی است و اینکه شفاهی کردن تاریخ بر تدوین، اثر مستقیم دارد. ماهیت انتقادی تاریخ شفاهی و ماهیت توصیفی شفاهی‌نگاری، به مخاطبان، سفارش‌دهندگان، انجام پروژه‌ها، نوع موضوع، تأثیر و شیوه گردآوری بستگی دارد. دیدگاه و روش در تدوین تاریخ شفاهی محلی که مبتنی بر تجزیه و تحلیل یا توصیف و اطلاع‌رسانی است، با ماهیت منابع دست اول شفاهی، منابع دست دوم، اطلاعات رسمی و غیررسمی ارتباط دارد و در عین حال تحت تأثیر و تعامل بین‌رشته‌ای تاریخ شفاهی با حوزه‌هایی مانند تاریخ محلی و مردم‌شناسی است. موضوع در تاریخ محلی نیز در تدوین تاریخ شفاهی یا شفاهی‌نگاری مهم است و اموری مانند تجاری‌سازی تاریخ محلی، محلی‌کردن اطلاعات و مخاطبان، تنوع‌طلبی، تنوع‌گرایی و توقعات؛ در تدوین تاریخ محلی مؤثر است. به‌نظر می‌رسد که در تدوین کتاب‌های محلی شفاهی یا کتاب‌های تاریخ شفاهی محلی، تبیینی در ماهیت و ساختار نشده است و انبوهی از داده‌های شفاهی حاصل از مصاحبه‌های استاندارد و غیر استاندارد، در ظرف بزرگ تاریخ محلی ریخته می‌شود، بدون آنکه نسبت به ماهیت و ساختار ارتباطی تاریخ محلی و تاریخ شفاهی و اهمیت آن در تصمیم‌گیری برای نوع پژوهش و تدوین آگاه باشند.

منابع:

- بهبودی، هدایت‌الله (۱۳۸۳). *تبریز در انقلاب*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، مؤسسه چاپ و نشر عروج.
- شمس‌آبادی، حسن (۱۳۹۰). *انقلاب اسلامی درسبزواری*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- مرادی خلج، محمدمهدی (۱۳۹۲). *شیراز در انقلاب*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، مؤسسه چاپ و نشر عروج.
- مومن، ابوالفتح (۱۳۸۶). *انقلاب اسلامی در همدان*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- نورایی، مرتضی (۱۳۸۶). در آمدی بر ویراستاری در تاریخ شفاهی. *گنجینه اسناد*، ۱۷ (۶۶): ۱۱۸.

- Baum, will K (1991). *Transcribing and Editing Oral History*. American Association for State and Local History.
- Crawford, Charles W (1974). Oral History: The State of the Profession. *The Oral History Review, Vol. 2*.
- Danielson, Larry (1980). The Folklorist, the Oral Historian, and Local History. *The Oral History Review, Vol. 8*.
- Dorson, Richard M (1969). A Theory for American Folklore Review. *American Folklore, Vol 72*.
- Frish, Michael (1990). Oral History, Documentary, and the Mystification of Power: A Critique of Vietnam: A Television History, in A Shared Authority: Essays on the Craft and Meaning of Oral and *Public History Albany*. State University of New York Press.
- Gates, Barbara T (1974). Words Worths Use of Oral History. *Folklore, Vol. 85.No. 4*.
- Gerber, David A (1979). local and Community History: Some Cautionary Remarks on Idea whose time has Returned. *History teacher, vol 3, No 1.25*.
- Ives, William (1920). The 1913 Disaster Michigan Local Legend. *Folklore Forume, Vol. 3*.
- Moffatand, Maurice P& Rich, Stephen G (1952). The Place of Local History in Modern Education. *Journal of Educational Sociology, Vol. 26, No.2*.
- Perks, Robert& Thompson, Alistair (2006). *The Oral History Reader*. second Edition, London: Routhadge.
- Portelli, Allessandro (1988). *what makes oral history different*. Index oral History Reader, ed. Robert Perks and Alistar Thompson. New York: Routledge.
- Samuel, Raphael(1976). Local History and Oral History. *History Workshop, No. 1*.
- Serikaku, Laurie R (1989). Oral History in Ethnic community *Oral History Review. Vol 17. No 1*.

